

Kosi, Mateja

Posebnosti sklanjatve samostalnikov v prleškem narečju panonske narečne skupine na primeru govora vasi Cven

Opera Slavica. 2019, vol. 29, iss. 2, pp. 29-39

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/OS2019-2-2>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141235>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Posebnosti sklanjatve samostalnikov v prleškem narečju panonske narečne skupine na primeru govora vasi Cven

Particularities of Noun Inflections in the Prlekija Dialect (the Pannonian Dialect Group)—an Example of Speech in the Village of Cven

Mateja Kosi

(Ljubljana, Slovenija)

Abstract:

Based on the example of speech in the village of Cven, the article discusses the particularities of noun inflections in the Prlekija dialect (the Pannonian dialect group) with a synchronic morphophonemic and morphological analysis. All three genders, all the numbers and all the cases have been preserved. The strong morphology-dependent stress contributes to the predominance of the fixed stem-stress paradigm, although nouns are still inflected according to the mobile stem-stress and mixed stem-stress paradigms. The dual, which is slowly disappearing from certain Slovenian dialects, has been strongly preserved. With certain nouns, the feminisation of neuter occurs (mostly with a singular number).

Key words:

dialectology; the Pannonian dialect group; the Prlekija dialect; morphology; morphophonology; noun

Povzetek:

V članku so na primeru govora vasi Cven kot dela ljutomerskega govora prleškega narečja panonske narečne skupine v sinhrono zasnovani oblikoslovni in oblikoglasni analizi predstavljene posebnosti sklanjatev samostalnikov v razmerju do slovenskega knjižnega jezika. Ohranjeni so vsi trije spoli, vsa števila in vsi skloni. Zaradi močne

morfoložizacije naglasa prevladuje nepremični naglasni tip, se pa samostalniki delno še sklanjajo po premičnem in mešanem naglasnem tipu. Dvojina, ki v mnogih narečjih slovenskega jezika počasi izumira, je še dobro ohranjena. Pri nekaterih samostalnikih prihaja do feminizacije nevter, najpogosteje v ednini.

Ključne besede:

dialektologija; panonska narečna skupina; prleško narečje; oblikoslovje; oblikoglasje; samostalnik

Posebnosti sklanjatev samostalnika so obravnavane na primeru govora vasi Cven kot dela ljutomerskega govora, ki spada v prleško narečje panonske narečne skupine. Sistem zagotovo velja za več prleških krajevnih govorov Murskega polja, predvsem za naslednje krajevne skupnosti: KS Cven, KS Ljutomer, KS Stročja vas in KS Krištanci, Šalinci, Grlava. Prleško narečje obsega govore po JV delu Slovenskih goric J od meje s slovenskogoriškim narečjem do meje s Hrvaško, poleg tega pa še po Dravskem polju med Zlatoličjem, Račami, Pragerskim, Majšperkom in Sv. Jurijem ob Ščavnici. Vzhodna meja prleškega narečja je reka Mura. Ime je narečje dobilo po pokrajini Prlekiji.

Zastopniki psl. staroakutiranih dolgih in novoakutiranih kratkih samoglasnikov ter umično naglašanih *a*, *e*, *o* so v govoru večinoma še kratki, podaljšali so se le v nekaterih enozložnicah. Sistem dolgih naglašanih samoglasnikov obsega 10 fonemov: *i*, *ü*, *u*, *e*, *o*, *ė*, *ȯ*, (*ä*); *â*: + *r*:. Kratki naglašeni samoglasniki so: *i*, *ü*, *u*, *e*, *o*, *ä*, *â*. Razlika med *r*: in *ṙ* ni več zaznavna. Nenaglašeni samoglasniki so samo kratki: *i*, *u*, *o*, *ä*, *â* + *ṙ*, *l̇*, *ṅ*. Soglasniški sistem obsega zvočnike *m*, *n*, *v*, *l*, *r*, *j* ter nezvočnike *p*, *b*, *t*, *d*, *k*, *g*, *x*, *f*, *s*, *z*, *š*, *ž*, *c* in *č*. Naglas je dinamični in ni vezan na določeno mesto v besedi.

OBLIKOSLOVNA IN OBLIKOGLASNA KLASIFIKACIJA SAMOSTALNIKA V GOVORU VASI CVEN

1 Sklanjatve samostalnikov moškega spola

1.1 Prva moška sklanjatev

V prvo moško sklanjatev se poleg samostalnikov, ki imajo v I ed. končnico *-ø*, v R ed. pa *-a* ali *-á*, nar. *-â* ali *-ȯ*, uvrščajo tudi samostalniki moškega spola z imenovalniškimi končnicami *-a*, nar. *-â* (*Mixâ*), med katere so prešli tudi samostalniki moškega spola s končnico *-e*, nar. *-â* (*ȯčâ*, *Jožâ*).

Samostalniki moškega spola se sklanjajo večinoma po nepremičnem naglasnem tipu, precej dobro je ohranjen tudi premični naglasni tip, slabše pa mešani in končniški naglasni tip.

I Nepremični naglasni tip

	I	R	D	T	M	O
ed.	x'ʀo:st	x'ʀo:stâ	x'ʀo:stî	x'ʀo:st	pr̩ x'ʀo:stî	s x'ʀo:stɔn
dv.	x'ʀo:stâ	x'ʀo:stɔf	x'ʀo:stɔmâ	x'ʀo:stâ	pr̩ x'ʀo:stîx	s x'ʀo:stɔmâ
mn.	x'ʀo:stî	x'ʀo:stɔf	x'ʀo:stɔn	x'ʀo:stâ	pr̩ x'ʀo:stîx	s x'ʀo:stî

Tako se sklanja še večina samostalnikov m. sp. (pri nekaterih sam. zaradi kakovostne in kolikostne spremembe dodajam R mn.): *'ätäk 'ätäkâ 'atek, oče'*, *br̩:č 'obiralec grozdja, trgač'*, *'cäj't 'čas'*, *'cukâr 'cukrâ 'sladkor'*, *'čäp, 'dél, gl̩:š gl̩:žâ 'steklenica'*, *g'r̩st g'r̩zdâ, x̩'di:č 'hudič'*, *g'vixt 'utež'*, *kl̩n'tɔ:n 'vrsta trte'*, *Pr̩:läk Pr̩:läkâ, 'pü:târ 'pü:târâ 'brentar'*, *r̩'čäj, št̩opl̩ 'zamašek'*, *'žäkäl 'žäklâ 'žakelj' idr.*

Pri nepremičnem naglasnem tipu na osnovi je lahko naglašen samoglasnik v edinem zlogu (*š'lâx 'natega'*, *tr̩:s*) ali kateremkoli zlogu v večzložni besedi (*'žäkäl, rä'më:nâc rä'më:nâc 'trak iz blaga'*, *połov̩jɔ:k 'sod'*).

V govoru nepremični naglasni tip prevladuje, saj so vanj prešli tudi nekateri samostalniki, ki se v knjižnem jeziku sklanjajo po drugih naglasnih tipih, npr.:

- iz premečnega naglasnega tipa *sôsed soséda* (*'sɔ:sit 'sɔ:sidâ, pä'li:n pä'li:nâ*);
- iz mešanega naglasnega tipa *sín sinú sinôvi*, ker govor ne pozna naglašene ujevske končnice v R ed. in daljšanja osnov z *-ov-* v mn. (*g'r̩:dî, 'mɔ:stî, 'nɔ:sî, 'vɔ:zî*). Na primer: *'si:n, 'si:nâ, 'si:nî, 'si:nâ, pr̩ 'si:nî, s 'si:nɔn*;
- iz končniškega naglasnega tipa *dëž dežjâ* in *pekël peklâ*, ker govor pozna umik naglasa z vsake končne kračine in posplošitev osnove (*'dä:š 'däžâ, 'päkäl 'päklâ*).

II Premični naglasni tip

Govor pozna samo premični naglas na osnovi tipa *mëdved medvéda* (torej v vseh številih in z izjemami zgoraj), ne pa *gròb grôba grobôvi*.

	I	R	D	T	M	O
ed.	jä'zik	jä'zikâ	jä'ziki	jä'zik	pr̩ jä'ziki	z jä'zikon
dv.	jä'zikâ	jä'zikɔf	jä'zikomâ	jä'zikâ	pr̩ jä'zikix	z jä'zikomâ
mn.	jä'ziki	jä'zikɔf	jä'zikon	jä'zikâ	pr̩ jä'zikix	z jä'ziki

Tako tudi: *'bätäk bätägâ 'bolezen'*, *'mädvit mäd'vedâ 'medved'*, *'ɔrix ɔ'rexâ 'oreh' idr.*

V premični naglasni tip se po umiku naglasa s končnega kratkega zloga uvrščajo tudi samostalniki, ki so v knjižnem jeziku v nepremičnem naglasnem tipu, npr. *ˈpɔtˌplāt*, *ˈpɔtpˌlātā*. Tako se sklanjajo še: *ˈciɡān ciˈɡɔːnā*, *ˈmuškāt mušˈkātā*, *ˈɔtrɔk ɔtrɔkā*.

III Mešani naglasni tip

Mešani naglasni tip je redek, saj pogosto prehaja v nepremičnega. Kljub temu se nekaj enozložnih samostalnikov z izhodiščnim dolgim samoglasnikom v I ed. in končnico *-a* v R ed. dvojnično še sklanja po mešanem naglasnem tipu. Primer: *ˈbɔːk*, *ˈbɔːgɔː/ /ˈbɔɡā*, *ˈbɔːgi/ˈbɔgi*, *ˈbɔːgɔː/ˈbɔɡā*, pr. *ˈbɔːgi/ˈpri ˈbɔgi*, z *ˈbɔːgɔn/z ˈbɔɡon*. Tako še: *vˈrāːg vrāːgɔː/vˈrāːgā*, *sˈnēːk snāˈgɔː/sˈnēːgā*.

V mešani naglasni tip sta iz končniškega prešla samostalnika *lāsˈjɛː* in *zɔbˈjɛː*, kot dvojnično tudi samostalnik *līdˈjɛː* 'ljudje'. Prim. *lāsˈjɛː*, *ˈlɔːsɪ*, *lāˈsɛːn*, *lāˈsɛː*, v *lāˈsɛːx*, z *lāsˈmi*.

IV Končniški naglasni tip

Samostalniki, ki se v knjižnem jeziku sklanjajo po končniškem naglasnem tipu, se v govoru uvrščajo v nepremični naglasni tip na osnovi.

V množini imajo kot dvojnično naglašeno končnico *-je*, nar. *-jɛː* in vse nadaljnje oblike le samostalnik *līdˈjɛː* 'ljudje', medtem ko sta samostalnika *lāsˈjɛː* in *zɔbˈjɛː* zaradi oblike R mn. prešla v mešani naglasni tip. Primer: *līdˈjɛː*, *ˈlūːdī/ˈlīˈdīː*, *līˈdēːn*, *līˈdīː*, o *līˈdēːx*, z *līdˈmi*.

1.2 Druga moška sklanjatev

Druge moške sklanjatve v govoru ni, saj se samostalniki, ki zaznamujejo moške osebe in imajo v imenovalniku končnico *-ā* (*Mixā*), ne sklanjajo po ženski a-jevski sklanjatvi, ampak po 1. moški sklanjatvi (sam. m. sp.).

1.3 Tretja moška sklanjatev

Tretje moške sklanjatve govor ne pozna, saj se noben samostalnik ne sklanja z ničto končnico v vseh sklonih. Rabljene kratice (npr. *BMW*) se sklanjajo po prvi moški sklanjatvi (*ˈbɛmˈvɛːjā*, *ˈbɛmˈvɛːji* ...).

1.4 Četrta moška sklanjatev

V četrto moško sklanjatev spadajo posamostaljeni pridevniki moškega spola: *dˈrūːgi* 'drugi', *mˈlɔːdī* 'mladi', *sˈtɔːrjī* 'stari', *vɛˈkī* 'veliki'. Sklanjajo se npr.: *sˈtɔːrjī*, *sˈtɔːrāgā*, *sˈtɔːrāmɔ*, *sˈtɔːrāgā*, pr. *sˈtɔːrān*, s *sˈtɔːrīn*.

2 Sklanjatve samostalnikov ženskega spola

2.1 Prva ženska sklanjatev

Po prvi ženski sklanjativi se v govoru sklanja večina sam. ž. sp., ki imajo v I ed. končnico *-a*, nar. *-ã*, v R pa *-e*, nar. *-ä*.

Najpogostejši je nepremični naglasni tip, v redkih primerih je ohranjen tudi mešani naglasni tip, končniški naglasni tip ima samo samostalnik *gospa*.

I Nepremični naglasni tip

	I	R	D	T	M	O
ed.	k'rávã	k'rávã	k'rávĩ	k'rávõ	pr̩ k'rávĩ	s k'rávoj
dv.	k'rávĩ	k'rõ:f	k'rávãmã	k'rávĩ	pr̩ k'rávãx	s k'rávãmã
mn.	k'rávã	k'rõ:f	k'rávãn	k'rávã	pr̩ k'rávãx	s k'rávãmĩ

Tako se sklanjajo še (pri nekaterih sam. zaradi kakovostne in kolikostne spremembe dodajam R mn.): *b'rã:jdã b'rõjd* 'brajda', *'ju:rkã* 'vrsta trte', **kõšjã* 'kõšan', *'kurpã* 'pletena košara', **'mẽ:zdrã* 'mẽ:zdãr' 'smetana na mleku', **'mãtlã* 'mãtãl', *'mõ:jngã* 'mõ:jnk' 'škripec', *'pãvõçĩnã* 'pajčevina', *'põvĩ'ticã* 'potica', *'võ:gã* 'tehtnica', *'žãgã* idr.

*Če se osnova samostalnika končuje na soglasniški sklop nezvočnika in zvočnika, se in dv. in v mn. pred zvočnik vriva *ã* (za knjižni polglasnik) *'mẽ:zdrã* 'mẽ:zdãr' 'smetana na mleku', *'mãtlã* 'mãtãl'.

Tako se sklanjajo tudi samostalniki ženskega spola na *-ev*, nar. na *-vã*, npr. *b'rõ:tvã* 'trgatev', *'bũkvã* 'bukev', *b'rẽskvã*, *'cẽ:rvã*, *'žẽtvã*, vendar pa *'tikãf* 'buča', *'plẽ:tãf*.

Po nepremičnem naglasnem tipu se sklanjajo tudi:

- nekateri samostalniki, ki se v knjižnem jeziku sklanjajo po mešanem naglasnem tipu (*žẽna ženẽ*), so zaradi morfologizacije naglasa, tj. posplošitve naglasa osnovne oblike, prešli v nepremični naglasni tip, npr. *'žãnã*, *'žãnã*, medtem ko se nekateri še vedno sklanjajo po mešanem naglasnem tipu, npr. *'võdã*, *võ'dẽ*. Tako še: *'nõ:gã*.
- po nepremičnem naglasnem tipu se sklanjajo tudi samostalniki iz končniškega naglasnega tipa *stezã stezẽ/-ẽ*, saj se je naglas s kratkega končnega zloga umaknil na prednaglasni kratki samoglasnik, ki se še ni podaljšal, npr. *'mãglã*, *'mãglã*. Tako še: *'dãskã* 'dãskã', *'tãmã* 'tãmã.
- zaradi feminizacije se nekateri samostalniki srednjega spola sklanjajo po ženski sklanjativi (*'bãdrã* 'stegno', *'jãbõkã*, *'õ:kã*, *'rẽ:brã*), vendar ne nujno v vseh številih – bolj pogosto v ednini kot v dvojini in množini. Tem so se pridružili tudi nekateri samostalniki, ki so doživeli umik cirkumfektiranega naglasa z zadnjega zloga (*'pã:rã*

'pero', 'p:kã, 'vü:xã 'uho', d'rè:vã); po prehodu v žensko sklanjatev osnove s -s- ne daljšajo.

	I	R	D	T	M	O
ed.	'pã:rã	'pã:rã	'pã:ri	'pã:rø	prï 'pã:ri	s 'pã:roj
dv.	'pã:ri	'pã:r	'pã:rãmã	'pã:ri	prï 'pã:rãx	s 'pã:rãmã
mn.	'pã:rã	'pã:r	'pã:rãn	'pã:rã	prï 'pã:rãx	s 'pã:rãmï

Tako še d'rè:vã, 'p:kã, 'vü:xã.

III Mešani naglasni tip

Nekateri samostalniki – natančneje 'nø:gã in 'vødã –, ki se v knjižnem jeziku sklanjajo po mešanem naglasnem tipu in so večinoma prešli v nepremični naglasni tip na osnovi, se v ednini dvojnično sklanjajo tudi po mešanem naglasnem tipu: 'vødã, vødë:, 'vødi, vødø:, nã 'vødi, z vødø:j. Tako še: 'nø:gã.

Posebna je sklanjatev samostalnika mati: 'mãti, mãtã'rè:, 'mãtãri, mãtã're:, pr 'mãtãri, z 'mø:tãrjøj.

IV Končniški naglasni tip

Ima ga iz knjižnega jezika prevzeti samostalnik gos'pa:, ki se sklanja kot v knjižnem jeziku brez narečnih glasovnih prilagoditev.

2.2 Druga ženska sklanjatev

Po tej sklanjatvi se sklanjajo sam. ž. sp., ki imajo v I ed. končnico -ø, v R ed. pa končnico -i oz. -í, nar. -ï oz. -î. Druga ženska sklanjatev se oblikovno ne razlikuje od knjižne, le v nepremičnem naglasnem tipu ima končnico O ed. -oj.

Samostalniki te sklanjatve se uvrščajo v nepremični in mešani naglasni tip.

I Nepremični naglasni tip

	I	R	D	T	M	O
ed.	'nit	'nitï	'nitï	'nit	prï 'nitï	z 'nitjøj
dv.	'nitï	'nitï	'nitimã	'nitï	prï 'nitix	z 'nitimã
mn.	'nitï	'nitï	'nitin	'nitï	prï 'nitix	z 'nitmï

Tako se sklanjajo še: *bø'le:zän bø'le:zni, ø'lüp 'lupina', pä'ro:t 'perut', p'lesän p'lesni.*

III Mešani naglasni tip

Druga ženska sklanjatev je ohranila mešani naglasni tip z ijevskimi končnicami (*'kø:st køs'ti:*). V tem naglasnem tipu so končnice oblikovno enake knjižnim. Po mešanem naglasnem tipu pa se v drugi ženski sklanjatvi sklanjajo enozložni sam., ki imajo v I ed. končnico *-ø*, v R pa ed. in I mn. pa naglašeni *-í*, npr. *'no:č*.

	I	R	D	T	M	O
ed.	'no:č	no'či:	'no:či	'no:č	v 'no:či	z noč'jøj
dv.	'no:či	no'či:	no'čema	'no:či	v no'čex	z no'čema
mn.	no'či:	no'či:	no'čex:n	no'či:	v no'čex	z noč'mi:

Tako se sklanjajo še: *k'lét klä'ti, 'kø:st, 'mo:č, 'sø:l, st'vø:r stvå'ri: 'stvar', 'vø:s vā'si: 'vas'.*

Po mešanem naglasnem tipu se sklanjata tudi samostalnik kri: *'kr:f, kr'vi:, 'kr:vi, 'kr:f, f'kr:vi, s krv'jøj;* in oči v mn.: *ø'či:, ø'či, ø'čex:n, ø'či:, v ø'čex, z øč'mi:*

2.3 Tretja ženska sklanjatev

S končnico *-ø* v vseh sklonih in številih se v govoru sklanja le malo samostalnikov ženskega spola. Med njimi je največ prevzetih ženskih imen – *'Kårmän, 'Inäs* in ljubkovalnic – *'mām̃i* (nov. prevzeto iz knjižnega jezika).

2.4 Četrta ženska sklanjatev

Posamostaljenih pridevniških besed ženskega spola je v govoru zelo malo, npr.: *s'tø:rå 'mati, žena, prijateljica', m'lø:då 'snaha, hči';* sklanjajo se kot pridevniška beseda, npr.: *s'tø:rå, s'tø:rå, s'tø:ri, s'tø:ro, pr s'tø:ri, s s'tø:roj.*

3 Sklanjatve samostalnikov srednjega spola

3.1 Prva srednja sklanjatev

Po tej sklanjatvi se sklanjajo sam. sr. sp., ki imajo v I ed. končnico *-o*, v R ed. pa *-a* in se niso feminizirali. Sklanjajo se po nepremičnem, premičnem, mešanem in končniškem naglasnem tipu.

I Nepremični naglasni tip

	I	R	D	T	M	O
ed.	'o _̇ knɔ	'o _̇ knã	'o _̇ knj̥	'o _̇ knɔ	nã 'o _̇ knj̥	z 'o _̇ knɔn
dv.	'o _̇ knj̥	'o:kãn	'o _̇ knɔmã	'o _̇ knj̥	nã 'o _̇ knj̥x	z 'o _̇ knɔmã
mn.	'o _̇ knã	'o:kãn	'o _̇ knɔn	'o _̇ knã	nã 'o _̇ knj̥x	z 'o _̇ knj̥

Tako še: *dɔ'lɔ:gãjã* 'dolaganje', *g'né:zdɔ*, *g'rɔ:zdjã*, *kɔ'lãnɔ*, *ɔ'rɔ:jã* 'oranje', *pãt'li:čjã* 'večja količina pecljev', *rɔžjã* 'večja količina rozg', *'suncã*, *škrɔ'pi:vɔ*, *'zr:ɔnɔ*, *ž'rãlɔ*.

Sem spadajo tudi samoedninski samostalniki: *blãtɔ*, *'dɛlɔ*, *m'lé:kɔ*, *'vi:nɔ*, *'vɔ:pɔnɔ* 'apno', *žã'ležɔ*, *'žitɔ* 'rž'. Tako se sklanjajo tudi samomnožinski samostalniki – *'dɔ:r vã*, *d've:rcã* 'vratca', *g'rɛ:dã*, *'jɛ:trã*, *'kɔ:lã* 'voz', *p'lü:čã* 'pljuča'. Po tem vzorcu se od R dalje sklanjajo še samoedninski samostalniki na *-ovje*, nar. *'ɔ:vjã*, ki so v govoru kar pogosti: *vãt'rɔ:vjã* 'več vetrov', *brã'gɔ:vjã* 'več bregov' itd.

Sam. *vime* podaljšuje osnovo z *-n-*, sklanja pa se po nepremičnem naglasnem tipu *'vimã* *'vimãnã*. Sam. *žrebe* podaljšuje osnovo s *-t-*, sklanja pa se po nepremičnem naglasnem tipu *žr'bɛ:*, *žr'bãtã*. Podaljšave s *-s-* govor ne pozna.

Zaradi feminizacije nevter so nekateri sam. sr. sp. v vseh številih prešli v ž. sp.: *'pã:rã* 'pero', *'jãbɔkã*, *'rãmã* itd. Pri nekaterih primerih se oblika in s tem sklanjatev za srednji spol ohranja poleg ženske: *'o_̇knã/'o_̇knɔ*, *d'rɛ:vã/d'rɛ:vɔ*, *'vü:xa/'vü:xɔ* 'uho'. Samostalnik *'jãjçã* se je feminiziral v ed. in dv., v mn. pa se deloma sklanja po srednji sklanjatvi.

II Premični naglasni tip

Tako se sklanja nekaj sam. sr. sp., ki v sklanjatvi podaljšujejo osnovo z *-n-* ali s *-t-*.

	I	R	D	T	M	O
ed.	'sãmãn	sã'mãnã	sã'mãnj̥	'sãmãn	f sã'mãnj̥	s sã'mãnɔn
dv.	sã'mãnj̥	sã'mãn	sã'mãnɔmã	sã'mãnj̥	f sã'mãnj̥x	s sã'mãnɔmã
mn.	sã'mãnã	sã'mãn	sã'mãnɔn	sã'mãnã	f sã'mãnj̥x	s sã'mãnj̥

Tako še: *v'rɛ:mãn vrã'mãnã*; *'dɛ:tã dj̥'tãtã*, *'pišçã pišçãtã*.

III Mešani naglasni tip

Po njem se sklanjajo sam. sr. sp., ki se v I ed. končujejo na naglašeni končnici *-o*, nar. *-o:*, in *-e*, nar. *-e:*. Naglas na končnici imajo v I, R in T ed. Večina teh samostalnikov pozna le edninske oblike. Primer: *blā'gɔ:*, *blā'gɔ:*, *b'lɔ:gi*, *blā'gɔ:*, *nā b'lɔ:gi*, z *b'lɔ:gɔn*. Tako še: *sɾ'ce:*, *zlā'to:*.

Posebnost so samostalniki, ki imajo v R, D, M in O naglas na osnovi: *mā'sɔ:*, *'mɛ:sā*, *'mɛ:sj*, *mā'sɔ:*, v *'mɛ:sj*, z *'mɛ:sɔn*. Tako še: *šj'nɔ:* *'sé:nā* 'seno', *nā'bo:* *'né:bā*, *črā'vo:* *č'ré:vā*.

IV Končniški naglasni tip

Sem spadajo nekateri samoedninski samostalniki, ki imajo v I mn. končnico *-jɛ:*, npr. *jāgɔd'jɛ:*, *šjšā'jɛ:* 'sušenje', *spā'jɛ:* 'spanje' itd. Primer: *škroplā'jɛ:*, *škroplā'jɔ:*, *škroplā'jɛ:*, *škroplā'jɛ:*, v *škroplā'jɛ:*, s *škroplā'jɔ:n*.

3.2 Druga srednja sklanjatev

Druge srednje sklanjatve ni.

3.3 Tretja srednja sklanjatev

V tretjo srednjo sklanjatev sodita samostalnika *'jesti* 'hrana' in *'piti* 'pijača'.

3.4 Četrta srednja sklanjatev

Po četrti srednji sklanjatvi se sklanjajo redki posamostaljeni pridevniki in nekaj krajevnih imen, npr. *'Šāfārsko*, *'Šāfārskägā*, *'Šāfārskāmo*, *'Šāfārsko*, *nā 'Šāfārskān*, s *'Šāfārskīn*.

4 Sklep

V govoru vasi Cven so pri samostalniku ohranjeni vsi trije spoli, vsa števila in vsi skloni. Zaradi močne morfologizacije naglasa prevladuje nepremični naglasni tip, se pa samostalniki delno še sklanjajo po premičnem in mešanem naglasnem tipu, redko je ohranjen končniški tip.

a) Samostalniki moškega spola

Samostalniki moškega spola se sklanjajo večinoma po nepremičnem naglasnem tipu, precej dobro je ohranjen tudi premični naglasni tip, slabše pa mešani in končniški naglasni tip. Govor samo pri nekaterih samostalnikih ohranja premični naglas na osnovi tipa *mēdved medvéda* (torej v vseh številih), ne pa *gròb grôba grobôvi*, zato

v samostalnikih tipa *b'rè:k b'rè:gâ*, *'du:k 'du:gâ* 'dolg' ni kolikostnih in kakovostnih premen.

V D in M ed. imajo sam. m. sp. končnico *-i*, npr. *'ätäki* 'ateku', *k 'şo:şidi* 'k sosedu'. Za govornim *c, j, č, ž, š* ali *dž* v O ed. ni preglasa, npr. *s st'ri:cøn*, *z ig'ri:şçøn*; enako ni preglasa *-o* v *-e* v R dv. in mn., v D in O dv. ter v D mn., npr. *st'ri:cøf*, *st'ri:comâ*, *st'ri:cøn*. Odvisni skloni pri samostalnikih, ki se končujejo na *-r*, ne podaljšujejo osnove z *-j*, npr. *kø'lè:r kø'lè:râ* 'ovratnik'. Izpolglasniški *e* pri sklanjatvi ne izpade vedno – predvsem ne v besedah, ki pomenijo pomanjševalnice, npr. *'gujdäk 'gujdäkâ* 'prašič', *'vožäk 'vožäkâ* 'voziček'; toda: *'cukär 'cukrâ* 'sladkor', *'kâmän 'kâmnâ*. Nekateri samostalniki imajo v I mn. končnico *-jä* ali *-jê:*, npr. *zøb'jê:*, *k'mätjä*. Samostalnika *las* in *zob* imata v R mn. končnico *-i*, npr. *'zø:bj*, *'lø:sj*. Krajevna imena na *-ci* tipa *K'rižøfci* se sklanjajo iz *K'rižøväc* (R mn.), toda v *K'rižøfcix* (M mn.).

b) Samostalniki ženskega spola

Najpogostejši je nepremični naglasni tip, v redkih primerih je ohranjen tudi mešani naglasni tip, končniški naglasni tip ima samo samostalnik *gospa*.

V D mn. se uporablja končnica *-ân* < *-am* zaradi glasovnega razvoja *-m* > *-n*. V O ed. se končnici *-o* pridaja *-j*, dobimo *-øj*. Če se osnova samostalnika končuje na soglasniški sklop nezvočnika in zvočnika, se v dv. in v mn. pred *-ø* vriva polglasnik *'lü:kjä 'lü:kän* 'luknja', *'mätlä 'mätäl*. Narečno se končnica samostalnikov ženskega spola na *-ev* glasi *-vâ*, npr. *b'rø:tvâ* 'trgatev', *'bükvâ* 'bukev', *b'rëskvâ*, *'cé:rkvâ*, vendar pa *'tikäf* 'buča', *p'lë:täf*. Do kolikostne in kakovostne premene naglašene samoglasnika prihaja v R mn. v edinem zlogu: *b'rä:jdâ b'røjd* 'brajda', *k'râvâ k'rø:f*, *'ø:sâ 'ø:s*, *'vürâ 'vü:r* 'ura', *'zämlâ 'žë:mäl* 'zemlja'.

Zaradi feminizacije se nekateri samostalniki srednjega spola sklanjajo po ženski sklanjatvi (*'bädrâ* 'stegno', *'jäbøkâ*, *'ø:kâ*, *'re:brâ*; *'pä:râ* 'pero', *'ø:kâ*, *'vü:xâ* 'uho', *d'rè:vâ*); po prehodu v žensko sklanjatev osnove s *-s-* ne daljšajo. Samostalnik *mati* od R ed. dalje svojo osnovo podaljšuje z *-er-*, sklanja se po mešanem naglasnem tipu. Samostalnik *kri* ima enako osnovo kot v odvisnih sklonih tudi v I in T (*'krf kr'vi:*).

c) Samostalniki srednjega spola

Sklanjajo se po nepremičnem, premičnem, mešanem in končniškem naglasnem tipu.

Zaradi feminizacije nevtr so nekateri sam. sr. sp. v vseh številih prešli v ž. sp.: *'pä:râ* 'pero', *'jäbøkâ*, *'rämâ* itd. Pri nekaterih primerih se oblika in s tem sklanjatev za srednji spol ohranja poleg ženske: *'øknâ/øknø*, *d'rè:vâ/d'rè:vø*, *'vü:xâ/vü:xø* 'uho'. Samostalnik *'jäjcâ* se je feminiziral v ed. in dv., v mn. pa se deloma sklanja po srednji sklanjatvi.

Končnica v D in M ed. je *-i* < *-u*. Končnica D mn. *-øn* < *-øm*. Za govornim *c, j, č, ž, š* se v O ed. rabi nepreglašena končnica *-øn* < *-om*, npr. *z 'øljøn*, *s 'şr:cøn*, *z grâd'bişçøn*.

Enako ni preglasa *-o* v *-e* v D in O dv. ter v D mn., npr. *'sr:cɔmã*, *s 'sr:cɔmã*, *'sr:cɔn*. Podaljšanje osnove *s -t* in *-n* je prisotno, *s -s-* pa samostalniki osnove ne podaljšujejo tudi v primeru, ko ostanejo srednjega spola: *d'rè:vɔ* *d'rè:vã*. Nekateri sam. sr. sp., ki se sklanjajo po premičnem naglasnem tipu in podaljšujejo osnovo z *-n-* od R dalje, jo v govoru posplošijo že v I ed., npr.: *'sãmãn*, *v'rè:mãn*. Vrivanje polglasnika, nar. *-ã*, v soglasniški sklop nezvočnika in zvočnika v R dv. in mn. je prisotno *'jè:trã* *'jè:tãr*, *'pi:smã* *'pi:sãm*. Posebna sklanjatev z naglasom na osnovi v R se pojavi pri nekaj samostalnikih srednjega spola, ki se sklanjajo po vzoru samostalnika *meso* (*mã'sɔ*; *'mɛ:sã*).

Literatura:

- JAKOP, T.: *Oblikoslovje govora Ložnice pri Žalcu. Magistrsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2001.
- KOLETNIK, M.: *Vinogradniška terminologija na Gomili pri Kogu*. In: JESENŠEK, M. – VRBNJAK, V. (eds): *Borkov zbornik, (Zbirka Piramida)*. Maribor: Slavistično društvo, 1996, str. 91–104.
- KOSI, M.: *Prleški govori Murskega polja. Magistrsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2016.
- SMOLE, V.: *Oblikoglasje in oblikoslovje šentruperskega govora. Doktorsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1994.
- ZORKO, Z.: *Spodnjeprleško narečje*. Časopis za zgodovino in narodopisje, 2008, št. 1–2, str. 139–145.
- –: *Oblikoslovje v panonski narečni skupini*. Slavia Centralis, 2010, št. 1, str. 5–17.

About the author

Mateja Kosi

University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Slovenian Studies, Ljubljana, Slovenija

mateja.kosi@ff.uni-lj.si

